

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 juni 2006

Mål nr

T 1397-04

KLAGANDE

Web Trading K. Westberg Aktiebolags konkursbo, 556392-9651

Advokatfirman Carler KB

Box 7557

103 93 Stockholm

Konkursförvaltare: Advokat ME

MOTPART

Dalarnas Tidningar Aktiebolag, 556004-1815

Box 265

791 26 Falun

Ombud: Advokat PS

SAKEN

Bättre rätt till kontanta medel

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 24 februari 2004 i mål T 5994-03

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Web Trading K. Westberg Aktiebolags konkursbo skall ersätta Dalarnas Tidningar Aktiebolags rättegångskostnader i Högsta domstolen med åttio-niotusenåttahundratolv (89 812) kr, varav 53 812 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Web Trading K. Westberg AB:s (Web Tradings) konkursbo har yrkat att Högsta domstolen ogillar käromålet, befriar konkursboet från skyldighet att utge ersättning för motpartens rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar Dalarnas Tidningar AB att utge där yrkad ersättning för konkursboets rättegångskostnader.

Dalarnas Tidningar har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Den 2 april 2001 träffades mellan Dalarnas Tidningar och Web Trading ett avtal enligt vilket Web Trading åtog sig att för 11 175 000 kr till Dalarnas Tidningar leverera och montera två tryckpressar. I fråga om betalning av anläggningen angavs att Dalarnas Tidningar skulle se till att svensk bank senast en vecka efter kontraktsdatum öppnade en oåterkallelig och överlåtbar remburs, betalbar i svensk bank på hela kontraktssumman. ICC:s regler av 1990 skulle gälla för rembursen. Betalning ur rembursen skulle enligt avtalet erläggas vid leverans från fabrik med 90 procent av kontraktssumman vid presentation av faktura, transportdokument och försäkringspolicy, med 5 procent efter installation dock senast 90 dagar efter konossementdatum samt med 5 procent efter godkänt övertagandeprov. Leverans skulle ske den 22 oktober 2001.

I enlighet med åtagandet i köpeavtalet öppnade Dalarnas Tidningar den 17 april 2001 en remburs hos Föreningssparbanken (FSB) på ett belopp om 13 968 750 kr med Svenska Handelsbanken (SHB) som aviserande (men ej bekräftande) bank och Web Trading som förmånstagare (beneficient). Betalning ur rembursen, som var oåterkallelig och överlåtbar, skulle ske med de rater som angetts i köpeavtalet. Enligt villkoren i rembursen skulle betalning av den andra raten ske senast 90 dagar efter leverans.

Betalning av den första raten om 90 procent av köpeskillingen har verkställts. Tvisten i målet gäller den betalning om 5 procent av köpeskillingen som skulle erläggas senast 90 dagar efter leverans, vilket inföll den 4 februari 2002.

Som underentreprenör för leverans- och installationsarbetet anlidade Web Trading bl.a. El & Industrimontage Svenska AB (EIAB). I en handling av den 24 augusti 2001 underrättade Web Trading SHB om att bolaget till EIAB hade överlåtit sin rätt till betalning ur rembursen intill ett belopp om 1 531 250 kr och att angivna belopp när rebursvillkoren uppfyllts skulle betalas direkt till EIAB. Företrädare för SHB bekräftade den 11 september 2001 att banken tagit del av underrättelsen och förklarade att banken direkt till EIAB skulle betala beloppet i de tre raterna enligt rebursvillkoren, om föreskrivna dokument presenterades före giltighetstidens utgång och rebursvillkoren uppfyllts samt tackning erhöles från FSB.

Den 2 januari 2002 försattes Web Trading i konkurs. EIAB hade då från Web Trading fått betalt för sitt arbete med sammanlagt 1 102 500 kr. Med anledning av Web Tradings konkurs träffades mellan Dalarnas Tidningar och EIAB den 17 och 21 januari 2002 en överenskommelse. I denna angavs att EIAB var berättigat till ytterligare betalning ur rembursen den 4 februari 2002 med 61 250 kr samt att EIAB hade ytterligare fordringar på Web Tradings konkursbo avseende entreprenaden. I avtalet överlät EIAB till Dalarnas Tidningar sin rätt till betalning ur rembursen med beloppet 61 250 kr och samtliga fordringar på Web Trading i konkurs avseende entreprenaden.

Sedan Web Tradings konkursbo gjort anspråk på angivet belopp har SHB satt ned 76 562 kr 50 öre (61 250 kr jämte mervärdesskatt) hos länsstyrelsen.

Dalarnas Tidningar har till grund för sitt påstående om bättre rätt till det omtvistade beloppet anfört att Web Trading på grund av rembursen har haft en fordran på SHB som omfattat kontraktssumman i avtalet mellan Dalarnas

Tidningar och Web Trading, att ovan nämnda överlåtelser ägt rum och att SHB har underrättats om dessa.

Konkursboet har å sin sida i huvudsak gjort gällande att överlåtelser från Web Trading till EIAB var en säkerhetsöverlåtelse som skall bedömas enligt panträttsliga regler, att den överlåtna fordringen inte var intjänad samt att, oavsett om överlåtelserna är att bedöma enligt panträttsliga regler eller ej, något sakrättsligt skydd mot överlåtarens borgenärer därmed inte har uppkommit. Till följd av det anförda skall, enligt konkursboet, det omtvistade beloppet tillfalla boet.

Konkursboet har vidare i Högsta domstolen gjort gällande dels att underrättelsen till SHB saknar rättsverkan eftersom betalningen ur rembursen var villkorad av att motprestation skedde, dels att inte bara SHB som aviserande bank i rembursen utan även FSB som öppnande bank borde ha underrättats för att sakrättsligt skydd skulle uppkomma.

Dalarnas Tidningar har gjort gällande att angivna förhållanden är nya omständigheter i målet och att de skall avvisas eftersom konkursboet har saknat giltig ursäkt för att åberopa dessa först i Högsta domstolen.

Enligt 55 kap. 13 § rättegångsbalken får en part i Högsta domstolen till stöd för sin talan åberopa en omständighet som inte lagts fram tidigare endast om han gör sannolikt att han inte kunnat åberopa omständigheten vid lägre rätt eller han annars haft giltig ursäkt att inte göra det. Med omständighet avses sådan som kan ha omedelbar betydelse för utgången i målet (se Fitger, Rättegångsbalken s. 50:114 och 55:24 f.).

Konkursboet har i lägre instanser gjort gällande att fordran vid konkursutbrottet inte var intjänad på grund av att installationen av anläggningen inte var slutförd. Mot den bakgrunden kan det inte anses att förhållandet att betalning ur rembursen var villkorad av motprestation utgör en sådan ny omständighet som omfattas av bestämmelsen i 55 kap. 13 § rättegångsbalken.

Beträffande frågan, om konkursboets åberopande av att denuntiationen saknar sakrättslig verkan eftersom den skett hos SHB och inte hos FSB är tillåtet i Högsta domstolen, får anses att det i ett fall som det förevarande åligger konkursboet att göra gällande att en överlåtelse av fordran inte är sakrättsligt skyddad (jfr bl.a. Boman, Om åberopande och åberopsbörda i dispositiva tvistemål s. 260 ff.). Denuntiationen är därmed inte en omständighet som Dalarnas Tidningar behövt åberopa för att få framgång med käromålet, annat än om Web Tradings konkursbo gjort invändning om bristande sakrättsligt skydd på grund av underlåten denuntiation. Härav följer att det förhållandet att denuntiation inte skett hos FSB bör bedömas som en sådan ny omständighet enligt 55 kap. 13 § rättegångsbalken som en part får åberopa först i Högsta domstolen endast om han gör sannolikt att han haft giltig ursäkt för att inte göra det tidigare. Denna förutsättning kan inte anses uppfylld, varför omständigheten inte kan komma under Högsta domstolens prövning.

Frågan huruvida Web Tradings överlåtelse av fordringen enligt rembursen till EIAB var en omsättningsöverlåtelse eller en säkerhetsöverlåtelse saknar betydelse i målet, eftersom även den som förvärvat en säkerhetsrätt i en fordran har rätt att driva in fordringen vid konkurs (jfr Palmér–Savin, Konkurslagen vid 8 kap. 10 § konkurslagen). Även om EIAB endast förvärvat en

säkerhetsrätt, har EIAB således samma rätt att lyfta den deponerade betalningen som vid en omsättningsöverlåtelse.

Konkursboets påstående, att boet har bättre rätt till fordringen enligt remburserna därför att den inte skulle ha varit intjänad vid konkursbeslutet, måste antas återgå på den rättsgrundsats som framgår av rättsfallet NJA 1973 s. 635, nämligen att sakrättsligt skydd för en förvärvad fordran inte omfattar mer av fordringen än som var intjänad vid konkursbeslutet (jfr NJA 1982 s. 900).

Regelns syfte är att ett konkursbo, som inträder i konkursgäldenärens avtal och fullgör dennes förpliktelse mot avtalsparten (fordringens gäldenär) skall få uppbära det vederlag som belöper på konkursboets insatser, även om hela fordringen var överlåtten eller pantsatt (se Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996, s. 338 ff.). I förevarande fall, där konkursboet avstätt från att inträda i konkursgäldenärens avtal och där motparten (Dalarnas tidningar) överenskommit med EIAB om att EIAB skulle utföra återstående arbete, kan konkursboet inte grunda någon rätt på den nyss berörda rättsgrundsatsen, alldeles bortsett från att invändningen om intjänande hänför sig till det bakomliggande rättsförhållandet, medan rembursen innefattar ett i princip självständigt betalningsåtagande (se NJA 1978 s. 728 och jfr NJA 2002 s. 244).

Inte heller på annan grund finns det anledning till annan bedömning än att

EIAB:s fått sakrättsligt skydd för sitt förvärv av rebursfordringen.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner (referent), Håstad (tillägg), Lindeblad och Nyström
Föredragande revisionssekreterare: Thornefors

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2006-05-16Mål nr
T 1397-04

Justitierådet Håstad tillägger:

”Eftersom konkursboet först i Högsta domstolen invänt, att underrättelsen om överlåtelsen av rembursfordringen från Web Trading till EIAB lämnats till den aviserande banken (SHB) och inte till den öppnande banken (FSB), har invändningen inte kunnat beaktas i målet. Invändningen väcker emellertid en fråga som är viktig från både teoretisk och praktisk synpunkt.

Enligt de villkor som normalt gäller för rembursen är den öppnande banken ansvarig för betalningen, medan den aviserande banken inte mot beneficienten ansvarar för betalningen utom om den aviserande banken bekräftat rembursen (se Gorton, Rembursrätt, 1980, s. 228 ff. bl.a. på s. 238, och NJA 2002 s. 412 på s. 423 f.). Den aviserande banken har emellertid mot den öppnande banken åtagit sig att informera beneficienten om öppnandet, att granska dokument och att betala. I förhållande till beneficienten är det således normalt fråga om endast en betalningsansvarig (den öppnande banken), varför problemet rörande rätt adressat för denuntiation vid solidariska skuldförhållanden inte aktualiseras.

I praktiken kommer beneficienten nästan alltid att vända sig mot den aviserande banken med begäran om utbetalning. Risken att den öppnande banken, utan att först ta kontakt med den aviserande banken, skulle betala till en

överlåtare av rembursfordringen är så gott som utesluten. Redan detta talar – i enlighet med ändamålen bakom denuntiationskravet i 31 § första stycket skuldebrevslagen – för att en överlåtelse av fordringen blir tillräckligt manifesterad och överlåtarens möjlighet att tillgodogöra sig fordringen vare sig genom betalning eller genom ny överlåtelse blir tillräckligt avskuren, för att en underrättelse till den aviserande banken skall ge förvärvaren sakrättsligt skydd (jfr NJA II 1936 s. 113 samt rättsfallen NJA 1986 s. 217, 1995 s. 367 och 1996 s. 52).

Frågan, om en underrättelse till den aviserande banken på ovan givna skäl är tillräcklig, behöver emellertid inte ställas på sin spets. Som dessutom framhållits av Mikael Möller i ett utlåtande i målet torde den aviserande banken, i enlighet med uppdraget från den öppnande banken att hantera kontakterna med beneficenten, få anses med stöd av fullmakt ta emot denuntiationer för den öppnande bankens räkning. En underrättelse till den aviserande banken fyller därmed (se 26 § avtalslagen) kravet i 31 § första stycket skuldebrevslagen på en underrättelse till gäldenären, den öppnande banken.”